

Sæl verið þið,

Neðangreind ályktun er send að beiðni aðalfundar SUM - samtaka um áhrif umhverfis á heilsu.

Ályktun aðalfundar SUM 2025

Ályktun þessari er beint að úrræðum vegna leigu félagslegs húsnæðis. Þá sérstaklega þjónustu og leigu húsnæðis til hópa samfélagsins með fjölbreyttar þarfir, t.d. öryrkja, fatlaða, einstæða foreldra, aldraða, börn og aðra hópa sem glíma við skerðingar eða málleysi.

Eitt markmið SUM er að tryggja að rödd og þarfir þessara hópa heyrist í umræðunni um öruggt og heilnæmt húsaskjól.

SUM vill sérstaklega benda á mikilvægi þess að fyrirbyggja rakaskemmdir og viðhalda húsnæði ofangreindra hópa, enda getur áreiti, mengun, eitrun og ójafnvægi vegna rakaskemmda og annarra mengunarvalda úr hinu byggða umhverfi haft afdrifaríkar afleiðingar á heilsu þessara hópa, sem og á lýðheilsu annarra landsmanna. Ilmefni, t.d. Ilmstaukar, ilmkerfi, ilmkjarnaolíur, þvottaefni, mýkingarefni, [o.fl.](#) hafa einnig gríðarleg neikvæð áhrif á innivist.¹

SUM bendir á að einkenni íveru í menguðu húsnæði geta verið margskonar, marglaga, fjölkerfa og einnig ýtt undir undirliggjandi kvilla, mein eða sjúkdóma og hrint af stað eða viðhaldið varanlegum heilsubresti. Áreiti frá samverkandi umhverfisþáttum og lífstíl getur svo aftur leitt til krónískra og alvarlegra kvilla og veikinda, krabbameins, hormónaröskunar, ofnæmis- og taugasjúkdóma. Þau sem veikjast vegna áreitis úr hinu byggða umhverfi glíma einnig mörg við varanlegt umhverfis- og fjölefnaóþol.

¹ Áhrifapættir, ónæmisglæðar og lífertar í umhverfinu eru m.a skert loftgæði vegna skaðlegrar samþættingar á svifryki í andrúmsloftinu, eiturefna frá rakaskemmdum og myglusveppum, útgufunar lífrænna rokgjarnra efna (VOC), td. frá byggingarefnum, innanstokksmunum og innréttingum, uppsöfnun á ögnum, eiturefnum, neysla á viðbættum efnum (e.additives), aukaefnum og öðrum efnasamböndum, notkun á plastefnum, eldtefjandi efnum og kemískum snyrti-, heimilis-, hreinsi- eða hreinlætisefnum sem innihalda ilmefni, ertandi efni og/eða efnasamböndum. Loftgæði innandryra geta skerst verulega vegna raka og myglu í byggingum sem jafnframt ýfir upp aðra áhrifapætti, sem geta þá leitt hraðar til skaðlegra útgufunar, örveruvaxtar, uppsöfnunar lífrænna efna (VOC, sVOC, vVOC, POM), afleiðuefna (mVOC), annarra agna og útgufun efna frá byggingarefnum, t.d. Málningu, lími, einangrun og öðrum byggingarhlutum. Loft, jarðvegs og vatnsmengun utandryra getur einnig talist til skaðlegra áhrifapáttta.

Börn og aðrir viðkvæmir hópar eru hér í sérstaklega krefjandi aðstæðum. Áhrif áreitis og eitrunar eða mengunar á börn og ungmenni sem eru að taka út sinn líkamlega þroska, getur haft varanlegar líkamlegar og andlegar afleiðingar.

SUM lítur það alvarlegum augum ef þessir hópar telja sig föst í hýbýlum sem geta valdið veikindum og sjúkdómi, eða ef þau geta ekki leitað leiðbeininga eða ráðgjafar hjá þeim sem kunna að bera ábyrgð á áreitinu. Slíkar aðstæður geta ýtt frekar undir veikindin, aukið varnarleysi og hindrað þau í því að komast úr aðstæðum, ná endurheimt og leita réttar síns. Mikilvægt er að samræma hér verkferla og tryggja snemmtæka íhlutun.

Í því ljósi hvetur SUM sérstaklega til þess að viðtakandi þessa erindis leiti eftir því að koma til móts við þennan hóp, sinna upplýsingaskyldu sinni og leiðbeini, viðhaldi og fyrirbyggi rakaskemmdir og stuðli að heilnæmu húsnæði fyrir öll.

Samtökin telja erindi þetta vera opið til birtingar.

Stjórn SUM kallar eftir fundi um málefnið, og virku samráði og samtali um þessi mál.

Virðingarfyllst,

Aðalfundur SUM 7. maí 2025